

CZU: 343.12/13

DOI: 10.5281/zenodo.3747769

## SOLICITAREA DE CĂTRE APĂRĂTOR A OPINIEI SPECIALISTULUI PENTRU EXPLICAREA CHESTIUNILOR CARE NECESITĂ CUNOȘTINȚE SPECIALE



**Anatol CEACHIR,**

*lector univ., doctorand, USM*

<https://orcid.org/0000-0003-3378-473X>

### SUMAR

Acordând asistență juridică calificată clientului, apărătorul trebuie să-și îndeplinească cinstit, conștiincios, cu bună-voință, principial și la momentul oportun propriile obligațiuni în vederea promovării interesului celui acuzat. Din acest considerent, figurând în calitate de subiect al strângerii probelor, avocatul este obligat, în caz de necesitate, să antreneze specialistul în vederea obținerii de consultații asupra oricăror chestiuni care apar pe durata desfășurării procesului penal, lămurirea cărora necesită cunoștințe speciale.

În prezentul studiu autorul se referă la posibilitățile pe care le are astăzi apărătorul, reieșind din pct. 3) alin. (2) art.100 din CPP al R. Moldova.

**Cuvinte-cheie:** proces penal, apărător, cunoștințe speciale, specialist, expert.

### Introducere

Desigur că, în procesul penal de tip modern, perfecționat de-a lungul secolului al XX-lea, care este fundamentat pe principiile liberei aprecieri a probelor și a convingerii intime, au fost pe larg introduse metodele, mijloacele tehnice și științifice, folosite în special pentru găsirea, ridicarea, conservarea și, uneori, chiar pentru interpretarea probelor, în acest sens știința criminalisticii având un impact decisiv. Pe de altă parte, chiar dacă se recurge la ajutorul unor auxiliari ai justiției, ca experții, magistratul nu este ținut să dea prioritate concluziilor conținute în rapoartele de expertiză, el fiind în continuare liber în aprecierea suverană a probelor. O singură obligație în sarcina organului judiciar merită, totuși, a fi subliniată: cea ca magistratul să nu

### REQUEST BY THE LAWYER OF THE SPECIALIST'S OPINION TO EXPLAIN THE SPECIAL KNOWLEDGE ISSUES

#### SUMMARY

By providing qualified legal assistance to the client, the lawyer must be honest, careful, vigilant and at the right time to fulfill his own obligations in order to promote the interest of the accused.

For this reason, as a subject of gathering the evidence, the lawyer is obliged, in case of necessity, to ask the specialist in order to obtain consultations on any issues that arise during the course of the criminal proceeding, the clarification of which requires special knowledges.

In the present study the author refers to the possibilities, which the lawyer has today from the point 3), par. (2), Article 100 of the CPP of the Republic of Moldova.

**Key-words:** criminal proceedings, lawyer, special knowledges, specialist.

ia nici o decizie, fără a fi analizat și apreciat, mai întâi, toate probele la care are acces, coroborându-le unele cu altele [10, p.35].

### Probleme și discuții

Metodele și mijloacele tehnico-științifice nu au limite de perfecționare, tendința respectivă fiind într-o accelerare vădită. Din această perspectivă, potențialul sistemului de asistență tehnico-criminalistică deschide căi de sporire a eficacității activității organelor de drept în descoperirea și cercetarea infracțiunilor. Pe această cale se poate amplifica baza probatorie în cauzele penale, obiectiviza probatoriul, dar și reduce termenul de cercetare a faptelor penale.

Un alt avantaj obținut prin intermediul mijloacelor tehnice este posibilitatea de fixare a informației cu semnificație criminalistică. Specificul cercetării cauzelor penale cere ca toate faptele descoperite să fie fixate procesual, dar și tehnic, în mod corespunzător regulilor criminalistice. Soluționarea acestor obiective este înlesnită de aplicarea unei anumite grupe de tehnici și teh-



nologii, cu ajutorul cărora este posibil de a fixa obiectiv și multilateral împrejurările de fapt. Aceasta sporește acțiunea principiului nemijlocirii în procesul penal și, parțial, compensează pierderea informației, din motivul că instanța de judecată nu este prezentă nemijlocit la cercetarea locului faptei și la desfășurarea altor acte de urmărire penală [6, p.23-24].

Probele pot forma convingerea că reflectă realitatea, dacă provin din surse sigure. În acest sens, legea a prevăzut care sunt mijloacele de probă din care pot proveni probele, reglementând amănunțit procedura de administrare a fiecărui mijloc de probă, procedeele și condițiile în care pot fi folosite.

Libertatea folosirii oricărui mijloc de probă legal asigură dovedirea oricărei împrejurări, în învinuire sau apărare, chiar și atunci când mijlocul de probă cel mai indicat nu poate fi folosit. Astfel, starea de minoritate a victimei sau a făptuitorului trebuie dovedită prin certificatul de naștere; dacă acest certificat nu poate fi prezentat, starea de minoritate se poate stabili cu martori sau cu o expertiză medico-legală. Prin *excepție*, unele fapte și împrejurări nu pot fi dovedite numai prin anumite mijloace de probă; astfel, legea prevede cazurile în care este obligatorie efectuarea unei constatări sau expertize medico-legale; pentru chestiunile prealabile se folosesc mijloacele de probă admise de materia de drept căreia îi aparține acea chestiune. Când legea prevede anumite mijloace de probă pentru dovedirea unei împrejurări, fără să le excludă în mod expres pe celelalte, se poate proba acea împrejurare prin orice mijloc de probă prevăzut de lege [12, p.294].

Actualmente, practica organelor judiciare pune în evidență o creștere substanțială a solicitării și posibilităților folosirii cunoștințelor speciale în procesul de cercetare și descoperire a infracțiunilor. Sub aspect procesual, aceste cunoștințe speciale îmbracă următoarele trei forme:

- 1) participarea specialistului la efectuarea acțiunilor procesuale;
- 2) efectuarea constatărilor tehnico-științifice sau medico-legale de către specialiști;
- 3) dispunerea și efectuarea expertizelor judiciare [15, p.4].

Nu este exclusă posibilitatea ca, la luarea hotărârii despre anexarea la materialele cauzei a obiectelor și documentelor în calitate de probe, persoanele care asigură desfășurarea procesului penal să reiasă din măsura în care aceste informații influențează „tabloul” activității infracționale reflectat în conștiința sa și în materialele cauzei penale, asupra gradului de dovedire a circumstanțelor cauzei etc. Din aceste motive, nu întotdeauna cererile privind anexarea obiectelor și documentelor care au importanță pentru cauză sunt admise. În mare parte, motivele sunt banale. Însă, în unele situații, cauza acestor refuzuri o constituie lacunele legislative, iar mai precis – reglementarea im-

perfectă a instituției care determină ordinea și forma folosirii rezultatelor activităților specialiștilor în cadrul probatoriului [16, p.126].

Un parteneriat multidisciplinar constituie colaborarea dintre avocat și un membru al unei alte profesii, cum ar fi un contabil, un tehnician, un arhitect, un medic etc. În prezent, toate barourile și asociațiile de avocați din țările Uniunii Europene se opun parteneriatelor multidisciplinare, dar începe să se contureze o anumită deschidere, datorită faptului că guvernele doresc să încurajeze asemenea asocieri pentru a oferi consumatorilor servicii din toate domeniile grupate sub un singur acoperiș. Singurele țări în care astfel de parteneriale au fost permise sunt Germania și Olanda, dar și aici doar într-o măsură mai restrânsă, iar în Olanda concesiile care fuseseră făcute au început să fie parțial retrase și parteneriatul între un avocat și un contabil nu mai este admis. În Germania se pune accentul pe parteneriatele cu experți în domeniul impozitelor, obținerii de autorizații sau contabili, dar mulți dintre aceștia sunt licențiați în drept, iar regulile de conduită profesională nu se deosebesc prea tare de cele care se aplică în cazul avocaților. În Marea Britanie s-a ivit o situație interesantă, în sensul că guvernul a decis ca parteneriatele multiprofesionale să fie permise pentru a conferi asociațiilor de avocați puterea legislativă în acest domeniu, dar acestea din urmă nu le vor; *Law Society* din Scoția a emis reglementări care interzic în mod expres asemenea parteneriate, dar guvernul a atras atenția că, chiar dacă în prezent nu va fi luată nici o măsură, ar putea interveni în viitor. În România aceste parteneriate sunt acceptate.

Subiectul a fost dezbătut pe larg la CBCE (Cross-Border Practice Compendium), publicat de *Law Books* în 1991, dezvoltat în 1993 în sesiune plenară și a fost supus la vot. Drept urmare, s-a hotărât ca politica CBCE în acest domeniu să fie împotriva acestor parteneriate, pe motivul că avocații trebuie să se supună celor mai severe reguli etice și s-ar putea ivi probleme în chestiuni legate de confidențialitate, iar clienții ar putea fi, de asemenea, privați „de cel mai bun sfat” și cel mai competent consilier în favoarea unor experți din afară, care au fost cooptați pentru rezolvarea unor probleme specifice, în detrimentul partenerului rezident [11, p.92].

Evoluția mijloacelor tehnico-științifice, posibilitatea și necesitatea folosirii lor în cadrul procesului penal necesită stabilirea limitelor unei asemenea aplicări. Aici, una dintre condițiile de bază este cea care se referă la corespunderea mijloacelor tehnico-științifice scopurilor și sarcinilor procesului penal, intereselor justiției și ale persoanei.

În opinia autorului Cocorev L.D., în calitate de condiții generale ale admisibilității utilizării mijloacelor tehnico-științifice în cadrul procesului penal figurează:

- a) autenticitatea științifică;

- b) corespunderea scopurilor și sarcinilor procesului judiciar;
- c) legalitatea aplicării;
- d) respectarea principiilor etico-morale;
- e) inofensivitatea pentru viața și sănătatea persoanei [17, p.5, 7, 10].

Exagerarea în direcția neîncrederii excesive în activitatea avocatului de administrare a probelor este inadmisibilă. Mulți dintre avocați sunt specialiști de înaltă calificare, care au o experiență bogată de activitate în cadrul altor organe de drept. Adeseori, pregătirea lor este mult mai calitativă, în raport cu adversarii lor procesuali. Activitatea acestor avocați în administrarea probelor poate fi nespuse de importantă și necesară pentru înfăptuirea justiției în cauzele penale [13, p.15-16; 14, p.36].

Antrenarea avocatului în cadrul tuturor acțiunilor de verificare și de control este rațională și utilă. O importanță aparte o are participarea nemijlocită a avocatului la efectuarea reviziilor și a verificărilor de documente, în comparație cu studierea anumitor acte pe viitor, în timpul examinării materialelor cauzei. Aceasta - deoarece în procesul realizării activităților de revizie și control pot fi depistate anumite fapte ce-l caracterizează pozitiv pe bănuit sau învinuit, precum și anumite informații ce nu sunt atașate la cauza penală, dar care, în viziunea avocatului, au o importanță probatorie, în sensul apărării intereselor persoanei reprezentate în fața organelor judiciare, ele urmând a fi administrate în proces în baza unui demers al apărării înaintat în acest sens.

Realizarea apărării, prin intermediul serviciilor specialistului, de la orice abuzuri are loc printr-un spectru larg de acțiuni la care se atribuie și participarea specialistului, însă, în primul și în cel mai important mod, prin participarea avocatului, de rând cu specialistul, la clarificarea și stabilirea circumstanțelor de facto ale cauzei penale.

Împuternicirile procesuale ale avocaților și specialiștilor privind administrarea probelor și participarea lor la diferite etape ale verificării și aprecierii probelor, cu toate că sunt reglementate de lege (art. 100 și 101 CPP [3]), lasă mult de dorit cu referire la acest domeniu [9, p.17].

Scopul probatoriului pentru organul de urmărire penală la etapa începerii procesului penal ține de stabilirea temeiurilor cu referire la desfășurarea urmăririi penale. În acest context, temeiul pornirii urmăririi penale figurează în calitate de probă primară, precum și de drept factic juridic, care pune începutul unui raport juridic de drept procesual-penal [18, p.17].

O perioadă îndelungată specialistul era examinat atât de către legiuitor cât și de teoreticienii dreptului procesual-penal, în calitate de „asistent tehnic”. Actualmente, însă, în temeiul art. 87 CPP, specialistul este persoana chemată pentru a participa la efectuarea unei acțiuni procesuale, care nu este interesată de rezultatele procesului penal. Opinia expusă de specialist nu substituie concluzia expertului. Totodată, formele participării

specialistului în procesul penal nu au fost reglementate detaliat de lege, ceea ce a determinat un anumit grad de incertitudine în procesul realizării acestei instituții procesual-penale. Dorind să rectifice această situație, în CPP au fost operate modificări, conform cărora a apărut un nou mijloc de probă – raportul și depozițiile specialistului [16, p.126].

Apărătorul are dreptul să solicite, cu acordul persoanei pe care o apără, opinia specialistului, pentru explicarea chestiunilor care necesită cunoștințe speciale. Dreptul de a antrena specialistul este prevăzut de pct.3) alin. (2) art. 100 CPP. De obicei, la acesta se recurge atunci când este necesar de a obține consultanța unui specialist competent asupra temeiniciei concluziilor expertizei realizate, pe care apărarea le consideră ca fiind dubioase ori incomplete. Fără nici o îndoială, o atare consultație nu substituie concluziile de expertiză, însă poate servi ca temei pentru a pune la îndoială formulările suplimentare ale expertului sau cele ale contraexpertizei [8, p.3].

Actualmente, pentru a utiliza cunoștințele de specialitate, avocatul poate înainta cerere organului de urmărire penală, în vederea antrenării acestuia în cadrul realizării actelor de urmărire penală. În conformitate cu art.100 alin.(2) pct.3) CPP, apărătorul admis în procesul penal este în drept, în interesul asistenței juridice, să solicite, cu consimțământul persoanei pe care o apără, opinia specialistului pentru explicarea chestiunilor care necesită cunoștințe speciale. Aici urmează să facem trimitere la art.87 CPP, unde se spune că specialist este persoana chemată pentru a participa la efectuarea unei acțiuni procesuale în cazurile prevăzute de lege, care nu este interesată în rezultatele procesului penal. Specialistul trebuie să posede suficiente cunoștințe și deprinderi speciale pentru acordarea ajutorului necesar organului de urmărire penală sau instanței.

Apărătorul nu se atribuie la categoria subiecților împuterniciți cu efectuarea procedurilor probatorii. Din acest considerent, specialistul solicitat de către avocat va acorda ajutorul necesar, exclusiv cu acordul reprezentantului organului de urmărire penală sau al judecătorului. Ca urmare a acestui fapt, rămân doar două alternative pentru folosirea de sine stătătoare de către apărător a acestui drept: prima – consultarea cu specialistul în cazurile adresării întrebărilor către expert, deoarece apărătorul este în drept să înainteze cereri referitoare la adresarea întrebărilor suplimentare în ordonanța de dispunere a expertizei; a doua – când apărătorul poate solicita opinia specialistului, adică în cazul unor situații neclare, incerte, pentru a căror soluționare sunt necesare cunoștințe speciale, de exemplu - în domeniul lingvistic, al foneticii, psihiatriei etc.

În sursele de specialitate cu privire la rolul specialistului se probează că ar consta în explicarea chestiunilor care constituie competența sa [19, p.116].



Prin folosirea constatărilor tehnico-științifice și medico-legale sunt puse în serviciul apărării mijloacele și metodele pe care științele tehnice și științele naturii le oferă. Cu cât aceste date ale științei, ca metode proprii ale tehnicii criminalistice, sunt mai bine folosite, cu atât ele sunt mai eficiente și contribuie mai deplin la realizarea scopului apărării.

Efectuarea constatării tehnico-științifice se întemeiază pe materialele, actele și datele examinate de specialist în raport cu cunoștințele acestuia. Constatările și concluziile la care a ajuns sunt consemnate în raportul de constatare tehnico-științifică. Organul de urmărire penală sau instanța de judecată, dacă apreciază că raportul tehnico-științific ori medico-legal nu este complet sau concluziile acestuia nu sunt precise, dispune refacerea sau completarea constatării tehnico-științifice ori medico-legale, sau efectuarea unei expertize [2, p.20].

Măsurile procesuale ale constatării tehnico-științifice și constatării medico-legale se realizează prin efectuarea unui complex de acte procesuale și procedurale din inițiativa organelor judiciare (subiecți oficiali), din oficiu sau, uneori, la cererea părților (subiecți principali ai procesului penal), cu concursul unor subiecți procesuali ocazionali (specialiști, tehnicieni, medici-legiști).

Participarea acestor subiecți diferă în raport de natura actelor procesuale pe care le pot îndeplini fiecare din ei în folosirea procedurilor probatorii de mai sus, precum și în raport de obiectul operației de constatare și de felul procedurii de constatare [5, p.262].

Cu ajutorul expertizei sunt puse în slujba aflării adevărului în procesul penal cunoștințele și metodele științelor tehnice și ale științelor naturii. Expertiza contribuie la realizarea finalității regulii de bază a procesului penal, aflarea adevărului cu privire la existența sau inexistența infracțiunii, la persoana care a săvârșit-o, precum și la alte împrejurări necesare pentru justa soluționare a cauzei. Elemente de probă îndoielnice sau simple indicii pot, în urma expertizei, să fie reținute ca probe temeinice sau înlăturate ca fără valoare.

Importanța crescândă a expertizei în procesul penal - consecință și a perfecționării continue a mijloacelor științifice și tehnice de aflare a adevărului, ca și necesitatea folosirii unor mijloace tehnice complexe determină oficializarea treptată a acestei activități, prin încredințarea ei unor instituții specializate ori unor corpuri constituite de experți care să asigure atât nivelul științific și tehnic ridicat al expertizei cât și obiectivitatea și conștiinciozitatea experților.

Recurgerea la expertiză constituie o măsură de ordin procesual care poate fi dispusă atât în faza urmăririi penale cât și în faza de judecată, în cadrul activității de strângere și verificare a probelor necesare pentru dovedirea existenței infracțiunii și a infractorului. Expertiza poate fi dispusă în orice moment al procesului penal, până la pronunțarea hotărârii. În cursul urmăririi penale,

expertiza poate fi dispusă fie imediat după începerea urmăririi penale, fie ulterior, dacă unele obiecte, corpuri delictive sau situații au apărut în cursul desfășurării urmăririi penale. Instanța de judecată poate dispune efectuarea expertizei oricând în timpul efectuării cercetării judecătorești sau chiar după terminarea acesteia, prin repunerea cauzei pe rol, dacă în cursul deliberării consideră că o anumită împrejurare ar trebui lămurită pe calea expertizei și că este necesară reluarea cercetării judecătorești.

Solicitarea, dispunerea și efectuarea unei expertize constituie o activitate procesuală (probatorie) care implică prezența activă a unor organe și a unor subiecți procesuali. Măsura procesuală a expertizei se realizează prin efectuarea unui complex de acte procesuale și procedurale din care unele revin organelor judiciare (subiecți oficiali), iar altele - părților (subiecți principali ai procesului penal) și unor subiecți procesuali ocazionali (experți).

Participarea acestor subiecți diferă în raport de natura actelor procesuale pe care le îndeplinesc în folosirea procedurii probatorii de mai sus [5, p.274].

Spre deosebire de constatarea tehnico-științifică, efectuarea expertizei nu este supusă imperativului urgenței, astfel încât este posibilă o cercetare mai aprofundată și completă a mijloacelor materiale de probă. Expertiza, ca procedeu probator, este utilă pentru a stabili dacă anumite înscrisuri și obiecte conțin date susceptibile de a servi ca probă. De asemenea, expertiza poate fi utilă pentru a lămuri unele contradicții existente între alte mijloace de probă [7, p.115].

În ce privește cererea de a se efectua o expertiză, aceasta poate fi formulată de apărător, după caz, bănuțit, învinuit, inculpat sau poate fi dispusă din oficiu. Admiterea folosirii acestui procedeu probatoriu este de competența numai a organelor de urmărire penală și a instanței de judecată. Aceste organe verifică cererile părților, dispunând asupra lor [5, p.274].

Având în vedere faptul că o instanță judecătorească este obligată să stăruie, prin mijloace legale, să cunoască adevărul, a fost consacrată calea solicitării opiniei unor specialiști în diferite domenii ale științei, tehnicii, artei etc., dispunându-se, în acest sens, efectuarea unei expertize. Instanțele judecătorești, având la îndemână rapoartele de expertiză, se pot documenta în mod științific, ajungând la descoperirea adevărului obiectiv pe o cale sigură.

Înscrisura expertizelor în CPP demonstrează în mod evident importanța ce li se acordă prin admiterea utilizării acestora în probatoriul judiciar. Întrucât expertizele folosesc date științifice pentru dovedirea împrejurărilor de fapt și care sunt efectuate de specialiști cu pregătire superioară, mai ales cu o competență deosebită, ele constituie o garanție importantă a obiectivității probatoriului. Mai mult decât atât, ele exercită o influență favorabilă asupra activității organelor judicia-

re prin contribuția pe care o aduc la rezolvarea rapidă și obiectivă a cauzelor. Tot în această idee, legiuitorul a prevăzut în anumite situații obligativitatea pentru organele judiciare de a recurge la expertize, precum și tendința de oficializare a acestui mijloc de probă, care este încredințat spre efectuare unor instituții specializate în care funcționează profesioniști de înaltă calificare [4, p.25-26].

De regulă, pentru a dispune efectuarea unei expertize, organele de urmărire penală sau instanța de judecată trebuie să constate că:

- unele fapte sau împrejurări ale cauzei nu sunt clarificate îndeajuns;
- pentru lămurirea lor este necesară folosirea cunoștințelor unui specialist.

Ambele condiții trebuie cumulativ întrunite, deoarece numai existența unor fapte sau împrejurări neclare nu implică în mod necesar folosirea experților, acestea putând fi lămurite pe baza probelor care se vor administra ori pe baza cunoștințelor generale pe care organele judiciare le au. Tot astfel nu s-ar putea dispune efectuarea unei expertize cu privire la aspecte care pretind cunoștințe de specialitate din domeniul dreptului (cunoștințe pe care organele judiciare sunt presupuse a le avea ori a le putea dobândi cu ușurință, având la dispoziție mijloacele de a se informa).

Necesitatea expertizei apare numai când este vorba de neclarități care impun cunoștințe de specialitate într-un alt domeniu. În aceste situații, organele de urmărire penală sau instanța vor dispune efectuarea expertizei, chiar dacă judecătorii sau persoanele care efectuează urmărirea au unele cunoștințe în specialitatea respectivă. În alt mod, s-ar aduce o gravă știrbire garanțiilor procedurale ale părților, deoarece acestea n-ar putea discuta în mod liber și critic concluziile de specialitate, dacă acestea ar aparține persoanei care efectuează urmărirea ori participă la judecată [5, p.278-279].

Importanța expertizei constă în valorificarea cunoștințelor și metodelor științifice pentru aflarea adevărului cu privire la existența infracțiunii, identificarea persoanei care a săvârșit-o și la alte împrejurări ce se impun a fi elucidate pentru justa soluționare a cauzei. Elemente de probă îndoielnice sau simple indicii pot, prin efectuarea expertizei, să fie reținute ca probe temeinice ori înlăturate ca fiind fără valoare [1, p.240].

Necesitatea și concludența expertizei trebuie să rezulte din materialele cauzei adunate în cursul desfășurării urmăririi penale ori a cercetării judecătorești și se apreciază în raport de crearea condițiilor care să asigure realizarea scopului procesului penal – aflarea adevărului. În cazul expertizei obligatorii, legea stabilește ea însăși necesitatea folosirii acestui procedeu probatoriu. Nu va fi necesară expertiza, dacă, pe baza probelor efectuate sau care urmează a fi efectuate, împrejurările cauzei au fost sau sunt pe cale a fi clarificate ori lămu-

rile lor nu mai prezintă nici o importanță (de pildă: nu se va dispune efectuarea unei expertize traseologice pentru a clarifica existența unor urme de pași, dacă persoana care a lăsat urmele este identificată pe altă cale și aceasta recunoaște că urmele îi aparțin, recunoaștere coroborată și cu alte împrejurări). Admisibilitatea este condiționată și de confidențialitatea expertizei. Deși legea nu obligă să se dispună efectuarea expertizei până la un moment al desfășurării procesului, este limpede că atunci când obiectul expertizei îl constituie obiecte materiale, susceptibile de dispariție ori de degradare, expertiza trebuie folosită cu promptitudine, situațiile și condițiile în care efectuarea acesteia este utilă, impunând o oarecare urgență [5, p.280].

Admiterea expertizei solicitate constituie o facultate a organului de urmărire penală sau a instanței de judecată. Aceste organe apreciază dacă este sau nu cazul să dispună efectuarea expertizei și, în caz afirmativ, admite cererea părților (dacă a fost formulată în acest sens) ori procedează din oficiu la luarea măsurilor în vederea efectuării expertizei. Modul de exercitare a acestei facultăți este susceptibil de a fi verificat (întocmai ca în cazul oricăror alte măsuri procesuale), fie pe calea plângerii împotriva măsurilor și actelor de urmărire penală, fie în fața instanței de fond, fie pe căile ordinare sau extraordinare de atac. Va putea fi criticată nu numai greșita respingere a cererii părților de a se efectua expertiza sau neinvocarea din oficiu a acestor necesități, dar și admiterea greșită a acestui procedeu probatoriu (pentru ne-utilitate ori neconcludență).

În cazul expertizelor obligatorii, organul de urmărire penală sau instanța este obligată să dispună efectuarea expertizei.

### Concluzii

Raportul specialistului, obținut de către apărător, nu poate fi recunoscut ca probă de valoare și, mai mult ca atât, nu poate fi recunoscut, de valoare egală cu raportul de expertiză, care este întocmit și prezentat de persoane strict determinate, cu prevenirea lor despre răspunderea penală în caz de falsificare a acestuia, în forma strict stabilită de lege.

Deși există o anumită incertitudine la folosirea declarațiilor specialiștilor în probatoriul penal și lipsa de reglementare a acțiunii de urmărire penală, cum ar fi audierea specialistului, soluția o vedem în prevederile art. 244 CPP („Înaintarea cererilor și demersurilor”), în care se arată că instanța de judecată nu este în drept să refuze admiterea cererilor privind audierea în cadrul ședinței de judecată a persoanei în calitate de martor sau specialist. În legătură cu folosirea în cadrul probatoriuului a raportului prezentat de specialist, apar cu atât mai multe dificultăți, în virtutea unei incertitudini majore pe segmentul reglementării ei.

Crearea posibilităților egale pentru părți în privința folosirii în cadrul probatoriului a persoanelor ce pose-



dă cunoștințe speciale a generat multiple probleme în activitatea practică. Unii interpretează acest mijloc de probă în calitate de quasi expertiză, chiar dacă delimitarea dintre raportul de expertiză și cel al specialistului este substanțială. Ele constau nu doar la subiecții care efectuează cercetările, ci și în procedura de dispunere și efectuare, deoarece ordinea de dispunere și efectuare a expertizelor judiciare este reglementată destul de detaliat de legea procesual-penală, iar despre cercetarea specialistului se vorbește fragmentar doar la art. 87 și 140 CPP, procedura de efectuare a acesteia fiind reglementată superficial.

La dispunerea expertizei, participanții la proces se bucură de anumite garanții procesuale, prevăzute la art. 145 CPP. La efectuarea cercetărilor de către specialiști, părțile nu sunt anunțate asupra acestui fapt până la momentul finalizării lor și al înaintării cererilor privind anexarea raportului la materialele cauzei. Raportul de expertiză inspiră un grad mai mare de încredere și din considerentul că expertul poartă răspundere penală pentru prezentarea raportului de expertiză cu bună-știință fals.

Totodată, este foarte dificil a supraaprecia această noutate legislativă, deoarece expertiza, în mare parte, poate fi dispusă de persoana care efectuează urmărirea penală. Dreptul de a antrena specialiști pentru efectuarea anumitor investigații aparține părților, în particular - apărătorului. Din punct de vedere faptic, această normă reprezintă, prin sine, o formă de implementare în procesul penal autohton a instituției cercetării paralele efectuate de avocat, idee asupra căreia sunt purtate discuții de la un timp încoace.

Dificultățile obiective, în acest sens, sunt determinate de faptul că art. 87 din CPP oferă specialistului dreptul de a examina materialele cauzei penale (art. 37 alin.(7) pct. 1). Constatăm că, pentru aceasta, organul de urmărire penală, instanța de judecată pot dispune o expertiză, în mod tradițional, ceea ce se și întâmplă în practică, refuzând să beneficieze de anumite forme noi de folosire a cunoștințelor speciale de către specialist. Dacă specialistul este solicitat și antrenat de apărător, apare întrebarea firească: de unde facem rost de materialele cauzei penale și pe cât de legală ar fi punerea lor la dispoziția unor persoane necunoscute? Este absolut cert că specialistul nu poate fi antrenat de către apărător pentru cercetarea obiectelor anexate la dosar în calitate de corpuri delictive. Din acest considerent este puțin posibilă efectuarea anumitor categorii de expertize: balistice, trasologice, dactiloscopice, odorologice etc., care necesită atât utilaj special cât și, în unele cazuri, respectarea unui regim special de păstrare a obiectelor prezentate spre cercetare.

Totodată, legislația în vigoare nu interzice de a supune cercetării materialele cauzei penale, mai precis - copiile acestora pe care le deține apărarea. În această calitate pot participa în exclusivitate și rapoartele de expertiză. De rând cu aceasta, specialistul poate supu-

ne cercetării și alte materiale ale cauzei, cum ar fi procesele-verbale ale acțiunilor de urmărire penală și alte documente.

Tot în acest sens, considerăm că este posibilă folosirea în cadrul probatorului a concluziei specialistului, oferită de persoane care au cunoștințe speciale în diferite domenii ale științei și tehnicii. La categoria acestora pot fi atribuiți specialiștii în domeniul psihologiei, medicinei, autorologiei, construcțiilor, contabilității etc. Condiția de bază constă în faptul că, în procesul cercetărilor, specialistul va fi nevoit să se limiteze doar la materialele cauzei sau la copiile acestora. Este puțin probabil că corpurile delictive ar putea constitui obiectul cercetărilor, dacă ele sunt antrenate de către apărători în vederea examinării în cadrul cauzei penale. Este, de asemenea, cert că rapoartele specialiștilor în atare situații vor avea, mai degrabă, un caracter de probabilitate. În orice caz, dacă raportul specialistului va combate concluziile la care a ajuns expertiza, efectuată la solicitarea organului de urmărire penală, a procurorului sau a instanței de judecată, acest fapt nu poate servi în calitate de temelie pentru efectuarea unei expertize repetate. Dacă specialistul a oferit anumite concluzii asupra întrebărilor care nu au constituit obiectul de cercetare al expertizei judiciare, apoi organul de urmărire penală sau instanța de judecată pot, în caz de neîncredere în capacitățile specialistului, să dispună o expertiză în acest sens și, urmare a acesteia, să obțină o varietate mai obișnuită a acestui mijloc de probă - raportul de expertiză. În situația unor contradicții dintre raportul de expertiză și raportul specialistului nu trebuie să avem o încredere exagerată în cea dintâi, dar nici să o anulăm pe cea secundă. În cazul dat este necesar să ne ghidăm de regulile privind libertatea aprecierii probelor și administrarea lor.

Este important să amintim despre egalitatea procesuală a expertizelor, dispuse la inițiativa organelor de urmărire penală și de experții independenți, efectuate la inițiativa apărătorului la faza urmăririi penale.

Soluționarea întrebării referitoare la efectuarea expertizei la inițiativa apărătorului o vedem în felul următor: apărătorul, determinând spectrul de întrebări care urmează a fi adresate expertului, indică expertul sau instituția care ar putea efectua expertiza respectivă. Ulterior, apărătorul adresează cerere nu părții acuzării, ci instanței de judecată, care trebuie abilitată, la faza de urmărire penală, cu dreptul de a examina astfel de cereri înaintate de partea apărării. Instanța de judecată, convingându-se în necesitatea efectuării expertizei și, în lipsa temeiurilor pentru respingerea cererii apărării, ar urma să emită o încheiere privind dispunerea expertizei la inițiativa părții apărării, transmitând-o spre executare expertului sau instituției de expertiză corespunzătoare.

În materia lărgirii împuternicirilor apărătorului în domeniul vizat, constatăm dreptul apărătorului de a solicita opinia specialistului pentru explicarea chestiunilor care necesită cunoștințe speciale, dar și posibilita-

tea de a solicita participarea, la efectuarea expertizelor, a unui expert din partea apărării.

Considerăm că o astfel de expertiză *contradictorială* poate fi efectuată la inițiativa avocatului, atât în paralel cu expertiza dispusă de partea acuzării cât și în lipsa acesteia, cu adresarea aceluiași și a altor întrebări, cu desemnarea unui alt expert.

Necesitatea efectuării expertizei paralele poate fi determinată de faptul că partea apărării dispune de temeiuri pentru a presupune că expertul desemnat de acuzare poate fi cointeresat în deznodământul cauzei penale, fie că nu dispune de cunoștințe și abilități suficiente pentru efectuarea expertizei corespunzătoare, iar recuzarea adresată de apărător acestui expert a fost respinsă de către partea acuzării, fie că în ordonanța de dispunere a expertizei nu au fost introduse întrebările în privința cărora a înaintat cereri partea apărării. În cazul în care, la faza urmăririi penale, partea acuzării nu a văzut necesitatea dispunerii expertizei, apărarea poate solicita efectuarea acesteia, dacă, în opinia ei, în cauza penală ar exista circumstanțe a căror soluționare ar necesita aplicarea cunoștințelor speciale. De asemenea, apărătorul poate solicita și efectuarea expertizei la inițiativa părții apărării, dacă, luând cunoștință cu raportul de expertiză, dispus de partea acuzării sau de comunicarea acesteia privind imposibilitatea prezentării concluziilor corespunzătoare, va considera ca necesară efectuarea expertizei suplimentare sau repetate, a căror efectuare partea acuzării poate s-o refuze.

Apărătorul poate solicita efectuarea expertizei doar în condițiile în care rezultatele acesteia nu vor agrava situația clientului său. Însă, apărarea nu poate să prevadă de fiecare dată posibilele concluzii ale expertizei. Din acest motiv, considerăm că, în cazul în care raportul de expertiză, prezentat de expertul care a activat la solicitarea părții apărării va conține concluzii care nu vor contribui la achitarea sau la diminuarea gradului de răspundere a persoanei reprezentate de avocat sau va agrava situația clientului său, avocatul, recepționând acest raport, nu îl va putea folosi în calitate de probă din partea apărării.

#### Referințe bibliografice:

1. Aionițoaie C. ș.a. *Tratat de tactică criminalistică*. București: Ed. Carpați, 1992. 327 p.
2. Alămoreanu S. *Problematica expertizelor criminalistice. Note de curs pentru studii de master*. București: Hamangiu, 2013. 160 p.
3. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Nr.122-XV din 14 martie 2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.104-110. În vigoare din 12 iunie 2003.
4. Constantin R., Drăghici P., Ioniță M. *Expertizele, mijloc de probă în procesul penal*. București: Ed. Tehnică, 2000. 275 p.
5. Dongoroz V., Kahane S., Antoniu G. ș.a. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea generală*. Vol. V. București: Editura Academiei Române; Ed. ALL BECK, 2003. 431 p.
6. Golubenco Gh., Colodrovschi V. *Asistența tehnico-criminalistică a descoperirii infracțiunilor*. Studiu științifico-practic. Chișinău, 2010. 235 p.
7. Lazăr A., Alămoreanu S. *Expertiza criminalistică a documentelor - Aspecte tactice și tehnice*. București: Lumina Lex, 2008. 234 p.
8. Lichii B., Rusu V. *Participarea apărătorului în cadrul probatoriului conform legislației procesual-penale a Republicii Moldova*. În: *Avocatul Poporului*, 2014, nr. 4-6, p.1-3.
9. Rusu V. *Participarea apărătorului în procesul penal la etapa pornirii urmăririi penale*. În: *Avocatul Poporului*, 2013, nr. 7-8, p.16-22
10. Sava A. *Aprecierea probelor în procesul penal*. Iași: Junimea, 2002. 220 p.
11. Stoica C.I., Webster J.H. *Avocatul român în sistemul de drept european. Profesia de avocat în România, realități și perspective în cadrul procesului de integrare europeană*. București: Ed. ALL EDUCATIONAL S.A., 1997. 218 p.
12. Theodoru Gr. *Tratat de drept procesual penal*. Ediția a 3-a. București: Ed. Hamangiu, 2013. 897 p.
13. Vesco I. *Acordarea asistenței juridice de către avocat în faza urmăririi penale*. Autoreferatul tezei de doctor în drept. Chișinău, 2011. 26 p.
14. Гармаев Ю.П. Незаконная деятельность адвоката в уголовном судопроизводстве. Москва: Экзамен, 2005. 512 с.
15. Георгицэ М. Возможности судебных экспертиз: криминалистическое обеспечение. Научно-практическое пособие. Кишинэу, 2008. 198 с.
16. Иванов В.В. Использование защитником заключения защитника в доказывании. Вестник Самарской Гуманитарной Академии. Серия «Право», 2007, №1, с.125-130.
17. Кокорев Л.Д. Процессуальные проблемы использования достижений научно-технического прогресса в уголовном судопроизводстве. В: Вопросы уголовного процесса. Межвузовский научный сборник. Выпуск 1. Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1977, с.3-16.
18. Смагоринская Е.Б. Участие адвоката в доказывании в досудебном уголовном производстве. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Волгоград, 2004, 20 с.
19. Стародубова Г.В. Участие адвоката-защитника в доказывании по уголовным делам. В: Судебная власть и уголовный процесс, 2012, №1, с.113-118.

